

VERHARDINGENPLAN

2025-2034

INHOUD

Inleiding en kaders.....	3
Aanleg en beheer	6
Algemene uitgangspunten.....	9
Specifieke aanvullingen en afwijkingen.....	11
Financiën	14
Bijlage 1: Overzichtskaart gebiedsindeling.....	1

INLEIDING EN KADERS

Visie

In Etten-Leur vinden we het belangrijk dat iedereen comfortabel van plek naar plek kan reizen. Onze straten, pleinen, wegen en paden moeten dat mogelijk maken.

We zorgen ervoor dat we die volgens de richtlijnen van het CROW¹ aanleggen en op afgesproken wijze onderhouden. Daarom maakten we dit verhardingenplan. Het plan is van toepassing van 2025 tot en met 2034.

We volgen bij de aanleg en het beheer de regels uit dit plan. Daarbij maken we afwegingen voor de kwaliteit tussen verschillende gebieden. Ook maken we soms per situatie nog aanvullende keuzes over materialen of de hoeveelheid verharding. Deze afwegingen kunnen soms ook deel van de participatie zijn als we belanghebbenden betrekken.

Gebiedsindeling

In dit plan gebruiken we een gebiedsindeling. Deze indeling lichten we eerst toe in onderstaande tabel. In bijlage 1 staat ook een kaart met de verdeling van de gebieden.

Gebied	Onderdelen
Woonwijken	Alle woonwijken binnen de bebouwde kom inclusief: <ul style="list-style-type: none">• Wijkwinkelgebieden• Paden in parken in de wijk
Winkelcentra	Winkelgebieden met wijkoverstijgende functie: <ul style="list-style-type: none">• Winkelhart• Van Bergenplein
Parken met intensieve gebruiksfunctie	Grotere parken met intensief gebruik en een wijkoverstijgende functie: <ul style="list-style-type: none">• Oderkerkpark• Brabantpark
Buitengebied	Al het grondgebied van Etten-Leur dat niet onder de bebouwde kom valt.
Bedrijventerreinen	Een terrein dat hoofdzakelijk bebouwd is met industrie- en/of kantorenpanden.
Hoofdwegenstructuur	Alle belangrijke ontsluitingswegen van de gemeente.
Bijzondere omgeving	Plekken in Etten-Leur die van bijzondere waarde zijn: <ul style="list-style-type: none">• Begraafplaatsen• Monumenten• Entreegebieden• Woon-zorggebieden en routes

Gebieden die wel op de kaart staan, maar geen openbare verharding bevatten benoemen we hier niet.

¹ CROW is een instituut waar ze kennis delen en richtlijnen maken voor het inrichten van de leefomgeving. Er zijn ook richtlijnen voor aanleg en onderhoud van verharding.

Rekening houden met plannen, regels, kaders en wetten

Etten-Leur

We werken lokaal met de volgende stukken:

- Omgevingsvisie
- Groenplan
- Visie en uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie: hoe kunnen we onze leefomgeving aanpassen aan het veranderende klimaat
- Gemeentelijk Waterplan
- Mobiliteitsvisie
- Sociaal beleid
- Straatmeubilairplan
- Speelplan
- Plan maatschappelijk verantwoord opdracht geven en inkopen (MVOI)
- Normenkader toegankelijkheid
- Afvalbeleidsplan

Daarbij kijken we specifiek naar de onderdelen die verband houden met de aanleg en het beheer van verharding in openbare ruimte.

Nationaal, Europa en internationaal

We werken nationaal en internationaal met de volgende stukken:

- Regelgeving voor wegenbouw
- Verdrag Verenigde Naties voor gelijke rechten van mensen met een beperking
- ASVV: aanbevelingen voor verkeersvoorzieningen binnen bebouwde kom
- CROW: normen voor onder andere inrichting, aanleg en beheer openbare ruimte

Daarbij kijken we specifiek naar de onderdelen die verband houden met de aanleg en het beheer van verharding in openbare ruimte.

Ontwikkelingen

De openbare ruimte speelt een belangrijke rol in het aanpassen van de leefomgeving aan het veranderend klimaat. De aanpak is daarbij deels gericht op het beperken van de hoeveelheid verharding. Bij bestaande verharding leidt dat tot het verwijderen of aanpassen ervan. Bij nieuwe plannen kijken we waar verharding noodzakelijk is en hoeveel dan.

Verharding gebruiken we vooral om verbindingen te maken. Daarin veranderen de uitgangspunten. Waar de focus lange tijd op automobilititeit lag wordt fietsen en lopen steeds belangrijker.

Bij lopen gaat het om vlakke voetpaden die breed genoeg zijn zodat iedereen er van gebruik kan maken. Fietspaden worden waar dat kan breder omdat er steeds meer verschillende gebruikers zijn. Comfortabele fietspaden en herkenbare kruisingen met andere soorten verkeer zijn daarbij belangrijk.

Hoeveelheid verharding in Etten-Leur

De openbare ruimte in Etten-Leur bestaat uit 289 hectare verharding². 1 hectare is gelijk aan 10.000 vierkante meter.

Hiervan is ongeveer 200 hectare open verharding of halfverharding zoals betonstraatstenen, gebakken straatstenen en tegels. De rest bestaat uit gesloten verharding zoals asfalt en beton.

Opzet van het plan

Eerst gaan we in op aanleg en beheer van verharding. Daarna volgen de algemene uitgangspunten. Vervolgens geven we de specifieke aanvullingen en afwijkingen aan. Tot slot komen de financiën aan bod.

² In augustus 2024

AANLEG EN BEHEER

Vormen van aanleg en onderhoud

Aanleg

Het gaat om nieuwe aanleg van openbare ruimte, zowel bij nieuwbouw als bij straten die we vernieuwen. Alle nieuwe aanleg is op CROW kwaliteitsniveau A. Dat betekent dat de openbare ruimte geen mankementen bevat. De aanleg betalen we uit het investeringsplan.

Dagelijks beheer

We zorgen dat de verharding schoon blijft door onkruid en zwerfvuil volgens de afspraken met de gemeenteraad te verwijderen. Als het nodig is herstellen we kleine stukken verharding van minder dan een vierkante meter met bestaande en bewaarde materialen.

Kleinschalig onderhoud

We voeren werkzaamheden uit aan een beperkt deel van de openbare ruimte. Daarbij werken we circulair door het gebruik van bestaande en bewaarde materialen. Het kleinschalig onderhoud is gericht op het oplossen van problemen en schades.

Middel onderhoud

We voeren werkzaamheden uit aan een groter deel van de openbare ruimte. Daarbij werken we circulair door het gebruik van bestaande en bewaarde materialen. Het middel onderhoud is gericht op het voorkomen en oplossen van problemen en schades.

Grootschalig onderhoud

We leggen (delen van) de openbare ruimte opnieuw aan met de bestaande, bewaarde en nieuwe materialen. Meestal wijzigen we de indeling van de openbare ruimte niet. Na het grootschalig onderhoud kan de openbare ruimte weer jaren mee.

De levensduur van verharding

Factoren levensduur van verharding

De levensduur van verharding wordt bepaald door vier factoren:

- Technische levensduur: hoe lang blijft de verharding technisch goed
- Wettelijke levensduur: aanpassingen als de verharding wettelijk niet meer mag
- Economische levensduur: vervanging als dit economisch het beste uitkomt
- Bestuurlijke levensduur: de afgesproken levensduur in Etten-Leur

Bij verkeerde aanleg of slecht materiaal bereikt de verharding eerder dan verwacht het einde van de technische levensduur. Omdat we met een langere bestuurlijke levensduur rekening hielden moeten we de verharding eerder aanpakken. Daar is dan ook eerder geld voor nodig.

Het kan ook zijn dat de riolering aan het einde van de technische levensduur is, maar dat de verharding dat pas over vijf jaar is. Omdat we de straat open moeten maken voor de riolering kan het aanbrengen van nieuwe verharding dan met het werk aan de riolering mee. We kijken dan vooral naar wat economisch het meest voordelig is en houden rekening met de invloed op de omgeving.

Wat doen we wanneer?

- Jaar 0: aanleg
- Jaar 10: klein onderhoud
- Jaar 20: middel onderhoud
- Jaar 30: klein onderhoud
- Jaar 40: groot onderhoud / heraanleg

Vanaf 40 jaar of zoveel eerder als nodig beoordelen we de kwaliteit van de verharding met een schouw. Als het nodig is grijpen we (extra) in.

Kwaliteit van aanleg en beheer meten

We meten de kwaliteit van aanleg en beheer met richtlijnen van het CROW. Dat is een instituut dat kennis deelt en richtlijnen en handreikingen maakt. Deze producten worden in heel Nederland gebruikt en zijn daarmee uniform.

Voor het meten van de kwaliteit van aanleg en beheer gebruiken ze een schaal van A+ tot en met D. A+ is daarbij de hoogste categorie, die gebruiken we niet vanwege de hoge beheerkosten. D is het laagste niveau en dat gebruiken we niet voor beheer omdat we dan geen financiële voorziening mogen gebruiken. Die schalen staan met technische omschrijving en afbeeldingen in de *Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte*. Die voegen we als bijlage aan dit plan toe.

We meten de staat van de openbare ruimte door steekproeven uit te voeren. Op willekeurig geselecteerde locaties meet het onderzoeksbureau dan wat de staat is en vergelijkt die met het afgesproken beheerniveau. Als de plek niet meer aan het minimaal afgesproken niveau voldoet moeten we ingrijpen om dat niveau wel te behalen.

Afspraken over aanleg van verharding

We leggen alle verharding altijd op niveau A tot A+ aan. Dat is de nieuwstaat. Omdat er ook bij nieuwe aanleg kleine schades kunnen zijn garanderen we niveau A+ niet. Op een lager niveau aanleggen is niet wenselijk en niet mogelijk. Als nieuw aangelegde verharding niet aan bovenstaand niveau voldoet spreken we de uitvoerende aannemer daarop aan.

Afspraken over beheer van verharding

De beheerkwaliteit is niet overal gelijk. Beheren op niveau A+ en niveau D zijn niet wenselijk en komen niet voor. Beheer op niveau A+ is duur en vergt een zeer hoge inspanning. Beheer op niveau D voldoet niet aan de vereisten om een weg duurzaam in stand te houden. We mogen dan ook geen financiële voorziening in stand houden.

Overzicht beheerniveaus

Alle gebieden staan op de overzichtskaart in bijlage 1.

Gebied	Beheerniveau
Woonwijken	B
Winkelcentra	A
Parken en recreatie wijkoverstijgend	B
Parken en recreatie overig	B
Buitengebied	C
Bedrijventerrein	B
Hoofdwegenstructuur	B
Bijzondere omgeving	A
(Loop)routes	A

Prioriteit beheer

De personeelscapaciteit en financiën zijn bepalend voor het behalen van de beheerambities. Verharding moet altijd aan het afgesproken niveau voldoen. Als we om redenen zouden moeten prioriteren dan gebruiken wel deze volgorde:

1. Voetpaden en Fietspaden
2. Rijbanen
3. Parkeren en overig

ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

Materiaalkeuzes

We willen de duurzaamheid van materialen stapsgewijs verbeteren. Daarbij zijn we ook afhankelijk van het aanbod van duurzame materialen.

Nieuw materiaal

We passen per project deels of geheel nieuwe materialen toe bij grootschalig onderhoud en vernieuwing.

We kijken bij bestaande en nieuwe materialen ook naar alternatieve producten zonder schaarse grondstoffen of met een lagere CO₂ belasting. Bijvoorbeeld bitumen in asfalt en cement in tegels. We willen daarvoor proefprojecten uitvoeren. Daarin kunnen we ervaring opdoen met de aanleg en het beheer van deze materialen. Ook krijgen we dan inzicht in de levensduur van de alternatieve materialen. We volgen hiervoor de werkwijzen uit het *Plan maatschappelijk verantwoord opdracht geven en inkopen*.

Oude materialen

Oude materialen bewaren we (deels) voor vervanging van kapotte materialen bij kleinschalig onderhoud. Ook kunnen we die hergebruiken waar het mogelijk is. In andere gevallen voeren we het af. Dan kan het als herbruikbaar funderingsmateriaal gebruikt worden.

Kleinschalig onderhoud

Bij kleinschalig onderhoud behouden we het huidig materiaal. Dat vullen we aan met verwerkt of opgeslagen materiaal uit andere projecten. Ook dat is een duurzame en circulaire aanpak omdat we de levensduur van het materiaal langer maken. Bij de keuze voor circulariteit onderzoeken we ook hoe we dat het best aan kunnen pakken.

Fietspaden

We voeren fietspaden uit in asfalt tenzij dat om redenen niet mogelijk is. Fietspaden van asfalt zijn voor fietsers het meest comfortabel. Dat sluit ook aan bij de doelstelling uit het mobiliteitsplan om fietsen en lopen te stimuleren.

Inrichtingskeuzes

Klimaat

We houden rekening met klimaatverandering door uitbreiding van verharding te beperken en overbodige verharding weg te halen. Als verharding behouden moet blijven kijken we naar waterdoorlatende verharding.

Inritten

Bij inritten voor woningen kiezen we waar mogelijk voor de kortste weg zodat we zo min mogelijk extra verharding of openbare weg krijgen.

Kabels en leidingen

In gebieden met beheer op beheerniveau A is het wenselijk dat we nader bekijken hoe we de (her)aanleg van kabels en leidingen in die gebieden toestaan. Dat onderzoeken we tijdens de looptijd van dit plan. Zo kunnen we de omgeving ook eenvoudiger op beheerniveau A onderhouden.

Verbanden en motieven

Verbanden en motieven in de verharding zijn mogelijk op bijzondere plekken. Dan moeten ze wel voor langere tijd te beheren en onderhouden zijn. Een bijzonder verband of motief met vooral standaardmaterialen maakt ook al een verschil in uitstraling, met minder nadelen van eventueel beperkte leverbaarheid in de toekomst.

Toegankelijkheid

Uitgangspunt is het *Normenkader Toegankelijkheid*. We houden voor voet- en fietspaden meestal de beheerniveaus A en B aan, het buitengebied is beheerniveau C. Daardoor zijn ze voor alle inwoners en bezoekers van Etten-Leur goed te gebruiken. Op specifieke (loop)routes hanteren we beheerniveau A.

Aanvullend kiezen we voor natuurlijke gidslijnen voor blinden en slechtzienden. Die willen we vrijhouden. Waar dit niet mogelijk is kiezen we voor geleidelijnen. In de winkelcentra, bij openbaar vervoer en rondom zorgvoorzieningen vinden we gidslijnen het belangrijkste.

SPECIFIEKE AANVULLINGEN EN AFWIJKINGEN

Winkelcentra

Hoogwaardige uitstraling

In winkelcentra vinden we een hoogwaardige uitstraling van de verharding belangrijk. Dat hoeft niet direct dure bestrating te zijn. Ook door keuzes in de toepassing kunnen we het verschil al maken.

Omdat we verharding in winkelcentra intensiever gebruiken is beheren met het behoud van de uitstraling belangrijk. Daar selecteren we de materialen op.

Duurzame en leverbare materialen

We kiezen bij voorkeur niet voor slecht verkrijgbare of eenmalig voor het project gemaakte verharding. Ook moet de verharding door of namens de gemeente goed te beheren en herstellen zijn.

Parken en recreatie

Halfverharding

In parken kunnen we halfverharding gebruiken. Dat is bijvoorbeeld grind of losse stenen. Vooraf kijken we naar de haalbaarheid om de paden onder alle omstandigheden te kunnen beheren en gebruiken. Daarover maken we beheerafspraken en leggen we vast hoe we omgaan met klachten. We passen geen halfverharding toe die niet aan de milieueisen voldoet.

Bedrijventerreinen

Vergroenen waar het mogelijk is

De bedrijventerreinen in Etten-Leur bestaan voornamelijk uit bestrating voor wegen en parkeren. Omdat ze tot de heetste plekken van onze gemeente behoren is daar ook groen en schaduw nodig. Verder moeten we rekening houden met de toegankelijkheid voor wandelaars en fietsers. De aanpak hangt samen met het *uitvoeringsplan Klimaatadaptatie*.

We bekijken per situatie hoeveel verharding we voor groen kunnen vervangen. Voor Vosdonk valt dit onder het programma Grote Oogst, waarin we het hele terrein op verschillende onderdelen verbeteren. De ervaringen uit dit project zetten we ook op andere locaties in.

Hoofdwegenstructuur

Keuze asfalttype

Wanneer we asfalt aanleggen of vervangen bepalen we welke soort voor die plek het beste is. Daarbij kijken we onder andere naar:

- Gewenste levensduur
- Het aantal en type voertuigen op de weg
- Het aantal en type bedrijven en woningen die aan de weg liggen
- Ervaren hinder van de weg

Duurzaamheid asfaltmengsel

We passen doorlopend duurzamer asfalt toe. Dat kan door het gebruik van recyclingmateriaal in asfalt, door toepassing van alternatieve hulpstoffen in de samenstelling of door een duurzamer productieproces.

Ook volgen we hiervoor de ontwikkelingen rond asfalt en voeren er proefprojecten mee uit. Daardoor zijn we bekend met nieuwe producten en de kwaliteit ervan. We bekijken de toepassing ervan bij projecten in andere gemeenten en kijken of het voor ons ook een passend product is. We volgen hiervoor de werkwijzen uit het *Plan maatschappelijk verantwoord opdracht geven en inkopen*.

Bijzondere omgeving

Bijzondere uitstraling

Op bijzondere plekken kan een hoogwaardige uitstraling van de verharding belangrijk zijn. De hoogwaardigheid toetsen we aan de eigenschappen ten opzichte van de toepassing. De prijs van het materiaal is niet zozeer bepalend of het materiaal hoogwaardig is. Het is bij voorkeur betaalbaar en duurzaam materiaal. Door keuzes in de toepassing kunnen we dan het verschil maken.

Een bijzondere plek kan een intensief gebruikte plek zijn. Er komen veel mensen en we moeten het vaker schoonhouden. Bij het intensievere gebruik en beheer is het behoud van de uitstraling belangrijk. Daar kiezen we de materialen op uit.

Duurzame en leverbare materialen

We kiezen bij voorkeur niet voor slecht verkrijgbare of eenmalig voor het project gemaakte verharding. We kiezen bij voorkeur voor duurzame materialen. Daarmee doelen we op het product zelf en de levensduur. Ook moet de verharding door of namens de gemeente goed te beheren en herstellen zijn.

FINANCIËN

De waarde van verharding

Alle verharding in openbare ruimte in Etten-Leur beslaat 289 hectare en heeft in 2025 een vervangingswaarde van € 204.446.000 . Omdat verharding 40 jaar meegaat vervangen we niet alle verharding tegelijkertijd.

Wanneer er veel werkzaamheden aan de verharding plaatsvinden, bijvoorbeeld voor kabels en leidingen, daalt de levensduur van de verharding. Als verharding lange tijd ongestoord kan liggen kan de levensduur langer zijn.

Kosten en tijdspad voor niveaustijging

Om tot de nieuwe afgesproken niveaus te komen is tijd en geld nodig. We werken dan stap voor stap toe naar de afgesproken niveaus in een periode van 10 jaar. We doen dat door projecten die al in de planning staan alsnog op de nieuwe niveaus uit te voeren en te beheren. Daarnaast bekijken we op basis van de kwaliteitsmetingen waar ingrijpen eventueel eerder nodig is.

De nieuwe afspraken leiden vooral tot een kostenstijging voor de dagelijkse werkzaamheden. De aanleg van verharding is altijd al op niveau A/A+ en daar rekenen we al mee.

Opzet van de kostenverdeling

Bij de kostenverdeling moeten we rekening houden met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Daarin staat dat we alle dagelijkse beheertaken vanuit de exploitatie moeten betalen. De exploitatie stellen we bij de begroting vast.

In Etten-Leur maken we voor het groot onderhoud van de verhardingen gebruik van een voorziening. Jaarlijks storten we in de voorziening een bedrag en onttrekken we een deel van de voorziening voor projecten die we in dat jaar willen uitvoeren.

Alle investeringen voor nieuwe en te vernieuwen openbare ruimte moeten we vanuit het BBV betalen uit het investeringsplan. De projectkosten die onder het investeringsplan vallen vragen we daar op. Bij gebruik van geld uit het investeringsplan moeten we ook afschrijvingstermijnen hanteren. Voor de verharding hebben we een afschrijvingstermijn van 40 jaar.

De onttrekking uit de voorziening en de projectkosten uit het investeringsplan vormen samen het totale budget.

Financiën verhardingenplan

Gemiddelde onderhoudskosten per jaar

De gemiddelde onderhoudskosten per jaar bedragen € 6.562.000. Daarvan komt 55% uit het investeringsplan, 45% uit de voorziening.

Gebruik van de voorziening

We storten jaarlijks € 1.911.000 in de voorziening. We onttrekken jaarlijks gemiddeld € 3.609.000 aan de voorziening. De voorziening gaat meer dan 10 jaar mee. In 2035, na 11 jaar, is de stand van de voorziening € 1.713.000. Bij de evaluatie van het plan na vier jaar bepalen we of we de storting in de voorziening moeten aanpassen.

Personeel

Voor deze aanleg- en beheerniveaus is één extra projectleider (1 FTE) nodig. Daarnaast is het nodig om de buitendienst uit te breiden. Voor beide uitbreidingen nemen we bij de kadernota in 2026 een voorstel op.

BIJLAGE 1: OVERZICHTSKAART GEBIEDSINDELING

